

здоров'я у людини стає більше, вживання неочищеної і недоочищеної води призводить до багатьох хвороб: пов'язаних із камінням в нирках, сечовивідній системі, виразками та отруєннями різного характеру. Потрібно усувати наявність шкідливих речовин у воді шляхом її очищення, фільтрації та використанням центрального водопостачання і водовідведення за державними нормами контролю.

Список використаних джерел

1. Курепін В. М. Вода, як цінність людського життя // Захист водних ресурсів - Глобальні виклики, загрози опустелювання територій, міжнародні зобов'язання держав світу : тези доповідей з щорічного тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 22 березня 2022 року. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 13-16. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11214>.

2. Курепін В. М., Блащук В. В. Водопостачання для населення і раціональне використання водних ресурсів // Збереження планети - глобальні виклики, загрози, можливості на засадах результативного партнерства : тези доповідей тематичного круглого столу з питань екологічної безпеки до Всесвітнього Дня Землі - Earth Day, м. Миколаїв, 22 квітня 2022 року / Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 5-9. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11311>.

3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Захист водних ресурсів та джерел водопостачання // Захист водних ресурсів - Глобальні виклики, загрози опустелювання територій, міжнародні зобов'язання держав світу : тези доповідей з щорічного тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 22 березня 2022 року. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 9-13. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11213>.

4. Іваненко В. С. Потенційні проблеми систем водопостачання міста Миколаєва під час бойових дій // Наукова молодь-2022 : збірник матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, м. Київ, 15 листопада 2022 р. Київ : КОМПРИНТ, 2022. С. 177-183. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12700>.

«ВОДНИЙ ФАКТОР» И СПЕЦИФІКА ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ СХОДУ ТА ЗАХОДУ

*Мірошкіна Н.В., канд. філос. н.,
доцент кафедри економічної теорії і
соціальних наук*

Розглянуті генетичні витоки особливостей розвитку політичного життя Сходу та Заходу в контексті первинного природного виклику.

Ключові слова: природний фактор, іригаційні системи, держава, влада, цивілізація.

Питання про те, чому так несхожі цивілізації Заходу та Сходу виник в філософії та інших гуманітарних науках ще в добу Просвітництва. Тоді, в XVIII сторіччі ці розбіжності стали пов'язувати з впливом природно-кліматичного фактора. Ш. Монтеск'є та його послідовники (школа фізіократів) вважали, що клімат, ґрунти, їжа мають безпосередній вплив на природу самої людини, визначають її характер, здатність к мисленню, здібність творити культуру. Крім того, специфіку соціального розвитку пояснювали расовими особливостями народів. Але вже в XIX сторіччі природний фактор історичного процесу все частіше стали виносити «за душки», дотримуючись думки, що соціальне треба пояснювати соціальним. Найбільш яскраво це проявилось в позиціях марксистської школи та школи Є. Дюркгейма.

Дослідження виникнення цивілізацій та Сході та Заході обов'язково було пов'язане з темою землеробства. Навіть історики, яки були схильні не надавати великого значення географічному фактору, змушені були визнати, що специфіку землеробських цивілізацій Сходу визначив саме географічний фактор, а саме те, що вони виникли в регіонах так званих Великих історичних річок Сходу, то яких відносяться Ніл, Ганг, Інд, Тигр, Євфрат, Хуанхе, Янцзи, в меншій мірі Амудар'я та Сирдар'я. Особливостями природних зон, пов'язаних з цими ріками пов'язували особливості господарювання цивілізацій сходу, яке зберігалось віками. Вже в позаминулому столітті було визначено, що специфіка держав Сходу та Заходу була пов'язана зі способом господарювання. Але тут стало зрозуміло, що потрібно знов повертатися до природного-географічного фактора, щоб пояснити специфіку розвитку Сходу та Заходу. З'ясувалося, що «водний фактор» обумовлює навіть специфіку розвитку політичних систем Сходу та Заходу.

Чому в суспільстві виникають або не виникають відносини «Влада-власність»? Чому виникає або не виникає відчуження влади від суспільства? Чому на Сході окрема людини (родина, домогосподарство) втратити автономію самозабезпечення, а на Заході не втратили, навпаки, розвивається автономія особистості? Чому на Сході влада виконує не тільки адміністративно-політичні, але й власницькі функції по відношенню до землі, води та іншим ресурсам в більший мірі, чим на Заході? Чому на Заході сформувалося громадянське суспільство, а на Сході – ні? Чому на Сході виникло колективістське суспільство, а на Заході індивідуалістичне?

Сучасні цивілізаційні концепції для відповіді на ці питання звертаються до «водного», або річного фактора. Виникнення державності на Сході було тісно пов'язано з Великими історичними річками. Іригаційні системи на цих річках неможливо було побудувати для потреб окремого села на силами окремого сіла та громади. Вони могли існувати тільки на регіональному рівні і потребували трудової участі великої маси людей. В таких умовах організатором іригаційних робіт могла виступити тільки держава. Ось чому спочатку великі громади, а потім держави виникають в цих регіонах через дуже невеликий час після винаходу землеробства. Тільки держава могла підтримувати існування таких великих іригаційних систем. Це приводить до особливої ролі держави на Сході. Вона становиться деспотією: така держава жорстко централізована, домінує над

суспільством, контролює всі сфери суспільства. Приватна власність на землю при таких умовах майже не виникає, а якщо й виникає, то земельні відносини контролюються державою, в тому числі й в сфері організації виробництва. Такі цивілізації (зараз поширюється термін «гідро цивілізації») виявилися дуже консервативними: перебудова системи господарства була неможлива в межах окремої громади, а в великому масштабі вона містила в собі загрози ризиків. Колективізм, виконання суспільного боргу, закріпленого релігією стали для представників таких цивілізацій способом життя, а влада надбала форми «влади-власності». Населення долин Великих річок опинилося в ситуації суворой прив'язки до міста життя, свого становища в соціальної системі, їх життя було підпорядковане циклу сільськогосподарських робіт, який повторювався з року в рік. Ідеології, які формували такі цивілізації також були спрямовані на консервацію сталої системи суспільних відносин. Яскравим прикладом таких ідеологій є конфуціанство та даосизм у Китаї. Зустріч з індустріальним Заходом стала великим викликом для них [1].

Землеробство приходить в Європу зі Сходу та опиняється в інших умовах. Ці умови були більш важкими, настільки важкими, що землеробство не могло виникнути в Європі. Якщо в родючих долинах Великих рік можливо було отримати врожаї при дуже примітивних агротехнологіях, і там вони зародилися, то на європейських ґрунтах це було неможливо. Землеробство принесли в Європу народи, які вже були знайомі з принципами обробки землі. Але Європейські ґрунти дали для землеробства інші можливості. Тут був інший характер гідроресурсів, інший характер природи і окрема родина мала можливість самостійно, автономно обробляти свою ділянку. Виникає економічно самостійний земельний власник. Він активний та ініціативний, його праця мало залежить від інших та він сам мало впливає на безпосередню працю інших. Такий власник пов'язаний не стільки з державою, скільки з такими ж власниками горизонтальними зв'язками. Він отримує повноправний громадянський статус. Держава майже не бере на себе функцію організатора господарського життя. Її функції інші, ніж на Сході: вона повинна, перш-за-все, надати безпеку, як зовнішню, так і внутрішню, встановити «правило гри», за якими людина мала б можливість досягти реалізації власних інтересів. Ступень автономності власника в Європі в різні часи був різним, але в той чи іншій мірі він зберігався завжди. В таких умовах могли виникати суспільні групи з різними інтересами та висувати державі свої вимоги. З'явилося політичне життя як явище – те, що майже до Новітнього часу не знав Схід, а в багатьох державах не знає й досі. Саме такі особливості розвитку держави призвели к виникненню договірної концепції суспільства та держави, яку поділяли майже всі провідні представники класичної філософії Нового часу (Т. Гоббс, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант, Г. Гегель).

Початкові умови розвитку цивілізацій Сходу та Заходу були різними, різну роль в виникненні цих цивілізацій зіграли природні умови, в тому числі гідроресурси. Особливості організації користування ними сформували не тільки різні типи господарства та суспільної організації, але й започаткували різні лінії політичного життя – східну та західну.

Слід зазначити, що фактор Великих історичних річок і сьогодні має широке дослідження в історіографії, особливо щодо розвитку аграрних цивілізацій Сходу.

The genetic features of the development of the political life of Skhod and Zakhod are examined in the context of the primary natural week.

Key words: natural factor, irrigation systems, state, power, civilization.

Список використаних джерел

1. Й. Радкау. Природа и власть. Всемирная история окружающей среды / пер. с нем. Н. Штилмарк. М. : Высшая школа экономики, 2014. 472 с.

ДЕФІЦИТ ПИТНОЇ ВОДИ І ВОДНИХ РЕСУРСІВ

*Самарська Софія Андріївна,
здобувач вищої освіти спеціальності 162 Біотехнології та біоінженерія
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

Прісна вода - це вода, солоність якої складає не більше 1%. Лише 2,5% води Світового океану є прісною, тобто придатною для життя. Близько 69% від цієї кількості знаходиться у крижаних масивах полярного льоду (наприклад, айсберги) і гірських льодовиках або у підземних водоносних горизонтах, занадто глибоких для того, щоб відкачувати її за допомогою сучасних технологій. Від дефіциту питної води страждає більше ніж 40% населення нашої планети [1].

Дефіцит питної води є безпосередньо пов'язаним зі змінами клімату, з діяльністю людини, яка у свою чергу призводить до скорочення водних ресурсів через забруднення прісноводних екосистем, а також з наслідками урбанізації та змін з землевикористанням.

За статистикою, майже 1/5 частина світового населення живе у районах, в яких спостерігається серйозна нестача чистої питної води. Крім того, 25% населення світу живе у країнах, що розвиваються, і які відчувають нестачу через відсутність інфраструктури, яка необхідна для збору води з водоносних горизонтів та річок.

83% водопровідної води у світі містить частинки пластику. Такі дані у 2020 році оприлюднила американська некомерційна медійна організація Orb Media. У рамках дослідження вчені вивчили понад 150 зразків води з-під крану з 14 країн світу.

Найвищий рівень забруднення показала вода з США, де пластик був знайдений у 94,4% зразків води, найнижчий - в європейських країнах – 72%. У Лівані вміст пластикових волокон у зразках води склав 94%, в Індії – 82%, в Уганді – 81%, в Індонезії – 76%, в Еквадорі – 75%. У випадку з США частинки пластику були виявлені навіть у зразках з будівлі Конгресу, штаб-квартири Управління з охорони навколишнього середовища США. Мікрочастинки пластику знайшли навіть у бутильованій воді [2].